

De mogelijke gevolgen van samenhuizen op uitkeringen – een overzicht.

1. OMSCHRIJVING VAN HET PROBLEEM

Het sociaal statuut van een persoon hangt af van het inkomen van de persoon, de gezinssamenstelling, het statuut van de bewoner(s) en het gebruik van de woonst. Het probleem is dat er geen specifiek samenwoningsstatuut bestaat (wel voor kloosterordes, bejaardentehuizen, vormen van beschut wonen, en sinds kort kangoeroewonen), dus er moeten omschrijvingen gebruikt worden, maar dat zorgt soms voor problemen.

Verschillende diensten interpreteren samenwonen als iets anders en dus is er onzekerheid omtrent de vervangingsinkomens. De gevolgen voor het sociaal statuut gelden voor de alleenstaanden die in een zelfstandige woning samenwonen. Dikwijls zouden zij als alleenstaande recht hebben op een iets hogere uitkering dan als samenwonende. Het samenwonen kan hen dus een financieel nadeel opleveren, ook al is er doorgaans geen sprake van financiële solidariteit tussen de bewoners.

2. GEVOLGEN VOOR WERKLOOSHEIDSUITKERING (FEDERAAL NIVEAU)

De RVA beschouwt mensen die samenwonen als samenwonend tot bewijs van het tegendeel. In Art. 59 van het Ministerieel besluit houdende toepassingsregelen van de werkloosheidsreglementering wordt het begrip ‘samenwonen’ gedefinieerd: “Art. 59. *Onder samenwonen wordt verstaan het onder hetzelfde dak samenleven van twee of meer personen die hun huishoudelijke aangelegenheden hoofdzakelijk gemeenschappelijk regelen. (...)*” Concreet zal dus moeten worden aangetoond dat bewoners van een gemeenschapswoning de huishouding niet hoofdzakelijk gemeenschappelijk regelen. RVA gebruikt dus 2 criteria om iemand als samenwonend te beschouwen: onder hetzelfde dak wonen en een gemeenschappelijke huishouding vormen. De RVA let daarbij op al dan niet gedeeld sanitair, keuken, bel, brievenbus, het bestaan van een eigen huurovereenkomst, de praktische organisatie van de huishouding: gemeenschappelijk eten, inkopen, poetsen, etc.

Deze twee elementen - onder één dak wonen en het huishouden hoofdzakelijk gemeenschappelijk regelen - moeten beide aanwezig zijn (2011 Commissie van Sociale aangelegenheden van de Senaat, antwoord van Milquet, minister van werk). Het ‘onder hetzelfde dak wonen’ is afhankelijk van een feitelijke vaststelling. Het feit dat meerdere personen op hetzelfde adres in de bevolkingsregisters zijn ingeschreven, geldt in

principe als bewijs - tot het bewijs van het tegendeel is geleverd - dat twee of meer personen onder hetzelfde dak samenwonen. Het tweede element, de hoofdzakelijk gemeenschappelijke regeling van de huishouding, betekent niet alleen dat ze financieel voordeel kunnen halen uit het samenwonen onder hetzelfde dak, bijvoorbeeld door gebruik te maken van gemeenschappelijke voorzieningen, maar ook dat ze het grootste deel van hun inkomen samenbrengen en gezamenlijk beslissen hoe ze dat besteden. Dat de betrokkenen financiële voordelen halen uit het delen van een huis, is op zich dus onvoldoende om de omvang van de werkloosheidsuitkering te beïnvloeden. Het samen in hetzelfde huis wonen, heeft pas een invloed op de omvang van de werkloosheidsuitkering als een hoofdzakelijk gemeenschappelijk huishouden wordt gevoerd of als het budget hoofdzakelijk gemeenschappelijk wordt besteed. Voordat de RVA het bedrag van de werkloosheidsuitkering wijzigt, is het dus van belang vast te stellen of een werkloze iemand ten laste heeft of economisch afhankelijk is van een andere persoon.

De RVA-controleurs zullen dus nagaan of je financieel voordeel haalt uit het samenhuizen, en meestal kan dit blijken uit een (gedeeltelijk) gezamenlijk budget voor het huishouden, een 'huishoudpot' dus. Als de bewoner zijn eigen huishouden regelt en geen kosten deelt met andere bewoners, wordt hij beschouwd als alleenwonend (ook al zijn er gemeenschappelijke voorzieningen zoals een badkamer, toilet of keuken). RVA kijkt naar de feitelijke situatie. Een onderlinge taakverdeling wordt beschouwd als samenwonen. Als er financiële voordelen zijn, kan een deel van de uitkering worden ingehouden.

Deze redenering wordt niet gevolgd wanneer men bij familie woont.

Voorbeeld uit de rechtspraak: Arbeidsrechtbank Ouderaarde, vonnis december 2012 n.a.v. een beslissing van de RVA i.v.m. de kwalificatie alleenstaande/samenwonende:

Een persoon verklaarde aan de RVA dat hij alleen woonde. Uit een onderzoek van de controledienst van de RVA bleek dat op hetzelfde adres nog 5 andere mensen ingeschreven stonden (zowel werkenden als werklozen). Daarop besliste de RVA om de betrokkene verder een uitkering te geven als "samenwonende". De onrechtmatig ontvangen uitkeringen werden teruggevorderd en de betrokkene werd voor een periode van 4 weken geschorst. De betrokkene woonde in een cohousing-project.

Het begrip "samenwoont", zoals beschreven in het artikel 110 van het Werkloosheidsbesluit, werd door de arbeidsauditeur bestudeerd en leidde tot de conclusie dat er in dit geval niet kon worden gesproken van "samenwoont". De bewoners hadden een privé unit, betaalden elk voor zich huur, deelden een aantal kosten, maar nog meer kosten werden niet gedeeld. "Het samen in hetzelfde huis wonen, heeft pas een invloed op de omvang van de werkloosheidsuitkering als er een hoofdzakelijk gemeenschappelijk huishouden wordt gevoerd of als het budget hoofdzakelijk gemeenschappelijk wordt besteed", aldus de Arbeidsrechtbank. De Arbeidsrechtbank van Oudenaarde volgde het advies van de auditeur en benadrukt dat een dergelijke vorm van cohousing niet als doel "kostendelend samenwonen" heeft, maar vooral ongewenste individualisering en vereenzaming wenst tegen te gaan. De beslissing van de RVA werd vernietigd.

3. GEVOLGEN VOOR ZIEKTE- EN/OF INVALIDITEITSUITKERING (FEDERAAL NIVEAU)

Het ziekenfonds houdt rekening met de rijksregistergegevens om te bepalen welke uitkering invaliditeit er kan toegekend worden. Indien er volgens het rijksregister sprake is van samenwonenden, dan wordt de uitkering beduidend lager. Het is aan de verzekerde zelf om aan te tonen dat, ondanks het delen van een huis, hij/zij wel degelijk instaat voor zichzelf en een autonoom huishouden voert waarbij bepaalde kosten, zoals huur, elektriciteit, gas, water, ... door hem/haar betaald worden. De verzekerde verzamelt zelf de bewijsstukken hiervoor.

Er worden ook andere factoren in rekening gebracht: de positie van gezinshoofd of gezinslid, de totale gezinslast, inkomsten uit andere bronnen, etc. Het resultaat is erg afhankelijk van de individuele situatie. De bewoner legt zijn situatie best voor aan de sociale dienst van de ziekenkas om te weten wat dit voor hem/haar precies zou betekenen.

4. GEVOLGEN VOOR PENSIOEN (FEDERAAL NIVEAU)

Pensioenen vormen een gewaarborgde bron van inkomst. Het loutere feit van samen te wonen beïnvloedt de toekenning en de uitkering van het rust- of overlevingspensioen niet.

5. GEVOLGEN VOOR INKOMENSGARANTIE VOOR OUDEREN (FEDERAAL NIVEAU)

Voor de IGO houdt men rekening met de inkomsten van de persoon met wie je een huishouden vormt. Hier gelden dezelfde regels als voor het leefloon (OCMW) en voor de tegemoetkomingen aan gehandicapten. Elke inkomst qua huur (stel dat de oudere iemand in huis neemt om zijn/ haar te grote huis te delen) en de inkomsten van de inwonende zullen in rekening worden gebracht. Het IGO zal daardoor verminderd worden of evt. wegvallen.

Vanaf 1 januari 2014 gelden er nieuwe regels voor de IGO. Enkel de ouderen (vanaf 65 jaar) die alleen wonen, opgenomen zijn in een rusthuis, een rust- en verzorgingstehuis of een psychiatrisch, verzorgingstehuis of met zijn kinderen, schoonkinderen, kleinkinderen, schoonkleinkinderen samenwonen, krijgen een verhoging van het basisbedrag. In deze drie gevallen wordt ook enkel rekening gehouden met de bestaansmiddelen en pensioenen van de rechthebbende. Voor de leden die in een gemeenschap leven, wordt de IGO toegekend aan het basisbedrag, zonder dat de bestaansmiddelen en pensioenen van de overige leden van de gemeenschap in aanmerking worden genomen. Ouderen die in een groepswoonproject wonen hebben dus enkel recht op het basisbedrag en verliezen op die manier 337,24 € per maand, dit is het verschil tussen het verhoogde bedrag en het basisbedrag.

Sinds 2014 wordt bij het middelenonderzoek alleen nog rekening gehouden met de huwelijkspartner of de wettelijk samenwonende partner. De bestaansmiddelen van de andere samenwonenden worden niet meer in aanmerking genomen. Tegelijk is er een verstrenging van de toekenning van de IGO wanneer men samenwoont met gerechtigden op kinderbijslag. Deze maatregel houdt het risico in dat de zorg voor een inwonend kleinkind invloed heeft op het recht op de IGO.

6. GEVOLGEN VOOR DE TEGEMOETKOMING VOOR PERSONEN MET EEN HANDICAP (FEDERAAL NIVEAU)

Een huishouden wordt beschouwd als een economische entiteit: "elke samenwoning van 2 personen die geen bloed- of aanverwant zijn in de 1e, 2e of 3e graad" (FOD Sociale Zekerheid). In dat geval wordt er rekening gehouden met alle inkomsten van de samenwonenden. De uitkering kan in sommige gevallen zelfs compleet komen te vervallen. Alleen als je door je gemeente apart bent gedomicilieerd, ben je zeker van het behoud van je uitkering, bijvoorbeeld door het toekennen van aparte huisnummers. In dat geval wordt de tegemoetkoming enkel berekend in functie van de eigen situatie. Informatie vragen bij FOD Sociale Zekerheid is aangeraden.

7. GEVOLGEN VOOR FISCALITEIT (FEDERAAL NIVEAU)

- Inkomstenbelasting: In het wetboek van de inkomstenbelastingen wordt in artikel 2 §3 gedefinieerd dat een gemeenschappelijke aanslag van toepassing is voor echtgenoten of wettelijk samenwonenden. Alleenstaanden in een woongroep dienen dus gewoon afzonderlijke aangiften in. Het gemeenschappelijk wonen heeft geen invloed op de uiteindelijke belastingsaanslag.

- Kadastraal inkomen: verhogingen kunnen voor onaangename verrassingen zorgen. In het algemeen is het zo dat het KI van een woning stijgt wanneer er twee aparte woongedeelten worden geconstrueerd.

- Fiscale voordelen: bewoners van een woongemeenschap kunnen moeilijkheden ondervinden ivm fiscale voordelen zoals hypothecaire lening en ecologische maatregelen.
- Premies: vb. energiebesparende maatregelen moeten nog steeds individueel worden aangevraagd. Het gevolg ervan is dat alle collectieve facturen moeten worden opgesplitst tussen de aparte bewoners van een project.
- Het private deel van het collectieve onderscheiden is een belangrijk aandachtspunt.

8. GEVOLGEN VOOR LEEFLOON (VLAAMS NIVEAU)

Het leefloon is een uitkering die via het O.C.M.W. wordt toegekend aan al wie geen toereikende bestaansmiddelen heeft. Deze uitkering wordt gevoelig verlaagd in het geval van samenwonen, namelijk bij het “onder hetzelfde dak wonen van personen die hun huishoudelijke aangelegenheden hoofdzakelijk gemeenschappelijk regelen” (art. 14 wet van 26 mei 2002). Het OCMW heeft eigen criteria om de feitelijke toestand te evalueren (de inschrijving in de gemeente telt dus niet): samenwonen betekent dat er gebruik wordt gemaakt van gemeenschappelijke delen (living, keuken, badkamer, voordeur). Soms kijkt men naar het feit of er 1 dan wel meerdere huurcontracten zijn en de huurprijs die elk betaalt. Samenwonen betekent dat de huishoudelijke aangelegenheden hoofdzakelijk gemeenschappelijk geregeld worden. Het hebben van een gemeenschappelijk domicilieadres is dus onvoldoende om iemand als samenwonende te beschouwen. [zelfde criteria als de RVA gebruikt voor de werkloosheidsuitkering]

Het bedrag van het leefloon hangt af van de categorie waartoe u behoort: Wanneer je met iemand samenwoont met wie je de uitgaven voor het huishouden (huur, energie, enz.) deelt, word je beschouwd als “samenwonende”, en heb je recht op een bedrag van 544,19 euro/maand. Wanneer je alleen woont, word je beschouwd als een “alleenstaande”, en heb je recht op een bedrag van 817,36 euro/maand (cijfers mei 2015).

De aard van de relatie van de samenwonenden is hier niet van belang, enkel het financieel-economisch aspect speelt mee.

Bij de toekenning van het leefloon primeert de feitelijke situatie van de aanvrager. De ontstentenis van inkomsten van de aanvrager van het leefloon en, in voorkomend geval, de vermogenstoestand van de persoon met wie hij onder één dak woont, moeten op individuele wijze worden vastgesteld door het sociaal onderzoek. Op basis van dat onderzoek en van de vaststelling of de aanvrager van het leefloon uit de samenwoning een economisch-financieel voordeel haalt, beslist het OCMW om een leefloon van alleenstaande, dan wel van samenwonende toe te kennen. Dit economisch-financieel voordeel kan erin bestaan dat de samenwonende over inkomsten beschikt, die hem toelaten bepaalde kosten te delen, maar ook dat de aanvrager door de samenwoning bepaalde materiële voordelen kan genieten waardoor hij minder uitgaven heeft.

Het is niet altijd duidelijk wat ‘hoofdzakelijk gemeenschappelijk regelen van het huishouden’ precies betekent. De rechtspraak biedt enkele houvasten. Zo is het essentieel dat de samenwonenden met een kleiner bedrag in hun behoeften kunnen voorzien. Maar dit schaalvoordeel moet meer behelzen dan het delen van de huishuur en de lasten. Het moet ook gaan over andere uitgaven zoals voeding, verzorging, mobiliteit. Naast dit economisch voordeel moet er ook een betekenisvolle ruimte gedeeld worden. Het samen gebruiken van functionele ruimtes zoals de badkamer of keuken volstaat niet. Tenslotte moet het samenwonen ook een stabiel karakter in de tijd vertonen. Het gaat dus niet over het tijdelijk onderdak verlenen aan een derde.

9. GEVOLGEN VOOR HET PERSOONLIJK ASSISTENTIE BUDGET (VLAAMS NIVEAU)

Het Persoonlijk Assistentie Budget waar een persoon met een beperking gebruik van maakt, zal geen invloed ondervinden van het feit dat deze persoon in een gemeenschappelijk wonen project woont. Het is een ondersteuning die persoonsgebonden is en geen rekening houdt met de woonsituatie of inkomens van andere bewoners van evt. hetzelfde huis.

10. GEVOLGEN VOOR DE KINDERBIJSLAG (VLAAMS NIVEAU)

De kinderbijslag wordt berekend obv statuut van de aanvrager (werknemer/zelfstandige), leeftijd van het kind en volgorde in het gezin. Ouders moeten gehuwd/samenwonend zijn of verwanten tot de derde graad. Het recht geldt ook voor wie in sommige types van woongemeenschap samenwoont, voor 2/meer personen die verklaren een feitelijk gezin te vormen (= gemeenschappelijk huishouden vormen en inkomens gedeeltelijk samenleggen). Kinderen moeten ingeschreven zijn in het bevolkingsregister onder hetzelfde gezin. De rang van alle kinderen van de samenwonenden wordt in rekening gebracht.

Basis voor het toekennen van kinderbijslag vormt de definitie van een feitelijk gezin. Men spreekt over een feitelijk gezin wanneer mensen: samenwonen en op hetzelfde adres zijn gedomicilieerd geen familie of aangetrouwde familie zijn, tot de derde graad inbegrepen samen bijdragen tot de financiële of andere lasten van het gezin. Een gemeenschapshuis of woongroep kan op deze manier beschouwd worden als een feitelijk gezin.

Sociale toeslagen op de kinderbijslag vallen weg voor mensen die een huis delen en op één adres gedomicilieerd zijn (dus officieel samenwonend). Willen ze dit aanvechten, dan zullen ze moeten bewijzen dat ze aparte entiteiten vormen binnen één huis. Met sociale toeslagen wordt bedoeld: (1) Als je verhoogde wezenbijslag kreeg, en je hertrouwt of je gaat samenwonen, dan krijg je het bedrag van de gewone kinderbijslag. (2) Als je kinderbijslag kreeg op basis van een overlevingspensioen, dan verlies je dat recht door te (her)trouwen of te gaan samenwonen. Het kinderbijslagfonds onderzoekt zelf of je echtgenoot of je partner een recht op kinderbijslag kan openen. (3) Als je een sociale toeslag kreeg als éénoudergezin, dan verlies je dat recht als je (her)trouwt of gaat samenwonen. (4) Als je een toeslag kreeg als langdurig werkloze, langdurig zieke, invalide of gepensioneerde, dan verlies je die misschien als je hertrouwt of gaat samenwonen. Het inkomen van de echtgenoot of partner telt mee.

Men kan het vermoeden van het vormen van een feitelijk gezin verwerpen door aan te tonen dat er een huurovereenkomst werd afgesloten tussen jezelf en de persoon die op hetzelfde adres woont. Die huurovereenkomst moet je registreren bij het registratiebureau van de gemeente binnen de 3 maanden te rekenen vanaf de aanvangsdatum van de overeenkomst. De samenstelling van het gezin zal je ook moeten wijzigen binnen de 3 maanden na de aanvang van de huurovereenkomst. Je kunt ook aantonen dat er een arbeidsovereenkomst bestaat tussen jezelf en de persoon die met jou op hetzelfde adres woont, of dat de persoon met wie je samenwoont zelf ook kinderbijslag ontvangt, of dat de persoon met wie je samenwoont een familieband heeft tot de 3de graad met het/de rechtgevend(e) kind(eren) (bijvoorbeeld: de grootmoeder van de kinderen van je partner maakt deel uit van je gezin, maar vormt daarom geen feitelijk gezin met jou). Je kunt ook aantonen dat de persoon met wie je samenleeft een feitelijk gezin vormt met iemand anders op hetzelfde adres. In het geval een huis gedeeld wordt is de manier waarop de bewoners ingeschreven werden in de gemeente van belang. Gemeenschappelijk wonen kan dus wel een effect hebben op de kinderbijslag (zowel positief als negatief). In het geval van een cohousing, waarbij elke "unit" binnen het geheel een apart domicilie-adres heeft (evt. met a,b,c,...) is er geen onduidelijkheid.